

Het Evangelie spiritueel gelezen

deel 2: Lucas & Johannes

Anselm Grün

Het Evangelie spiritueel gelezen: Deel II Lucas en Johannes
Anselm Grün

Tweede druk, 2024

*Oorspronkelijke titel: Anselm Grün, Jesus – Tür zum Leben –
Das Evangelium des Johannes / Jesus – Bild des Menschen –
Das Evangelium des Lukas* © 2001/2002 Kreuz Verlag, deel van
Verlag Herder GmbH, Freiburg im Breisgau.
www.herder.de

ISBN 9789089724328
NUR 703

Vertaling: Linda Jansen (www.creativitekst.nl)
Redactie: Madeleine Gimpel | Frieda Pruim
Vormgeving omslag: Geert de Koning
Vormgeving binnenwerk: Peter Slager | Garage BNO
Ontwerp evangelistensymbolen omslag: Ankie Hinloopen

Tenzij anders vermeld zijn de citaten uit de Bijbel in dit boek over-
genomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), Nederlands Bijbel-
genootschap, Haarlem 2004.

© 2024 Adveniat, onderdeel van Jongbloed Christelijke Media –
Leeuwarden

Alle rechten voorbehouden.
www.adveniat.nl
www.jongbloedmedia.nl

Inhoud

Woord vooraf | 7

Jezus – beeld van de mens | 15
Het Evangelie volgens Lucas

Inleiding | 17

Lucas de auteur | 18

Lucas de arts | 22

Lucas de schilder | 24

Uitleg | 28

De kindertijd | 28

De aankondiging van de engel aan Maria (1:26-38) | 29

De ontmoeting tussen Maria en Elizabet (1:39-56) | 32

De geboorte van Jezus (2:2-21) | 34

Simeon en Hanna (2:22-52) | 38

Ziekte en genezing bij Lucas | 44

De genezing van de kromgebogen vrouw (13:10-17) | 45

De genezing van de waterzuchtige (14:1-6) | 49

Jezus' missie als geneesheer (4:16-37) | 52

Gelijkenissen van Jezus | 56

De gelijkenis van de verloren drachme (15:8-10) | 59

De gelijkenis van de verloren zoon (15:11-32) | 63

De onrechtvaardige rentmeester (16:1-8) | 68

Jezus, wandelend voorbeeld van gebed | 71

Het gebed van Jezus (11:1-3) | 74

De weduwe en de onrechtvaardige rechter (18:1-8) | 77

De farizeeër en de tollenaar (18:9-14) | 79

Jezus als de goddelijke reiziger | 82

Het lijdensverhaal | 91

Jezus' laatste maaltijd (22:7-46) | 94

Jezus' lijdensweg (22:47 - 23:31) | 96

De kruisiging (23:33-46) | 98

Na Jezus' dood (23:47-56) | 100

Opstandingsgeschiedenissen | 104

Psalm 16: pijler onder de opstanding | 104

De vrouwen aan het graf (24:1-12) | 106

De Emmaüsgangers (24:13-35) | 108

De verschijning van Jezus aan alle leerlingen (24:36-43) | 111

Wat moeten we doen? | 116

Houding tegenover rijkdom en bezit (12:13-34; 16:10-12) | 118

Omkeer (12:54 - 13:9) | 122

Zacheüs, transformatie tot vreugde (19:1-10) | 124

Nieuwe omgangsvormen met zondaars (7:36-50) | 126

Lucas, de evangelist van het kerkelijk jaar | 130

Theologie van de geschiedenis | 131

Het zeventvoudig vandaag (2:11; 3:22; 4:21; 5:26; 19:5; 19:9; 23:43) | 132

Schouwspeltheologie | 135

Lucas en het liturgisch gebed | 136

Conclusie | 140

Literatuur | 143

Jezus – deur naar het leven | 145

Het Evangelie volgens Johannes

Inleiding | 147

Het Johannesevangelie als mystiek evangelie | 148

Het Johannesevangelie als symbolische tekst | 154

Het Johannesevangelie als mythische tekst | 157

Het Johannesevangelie als leesdrama | 159

De historische dimensie van het Johannesevangelie | 161

Uitleg | 166

Proloog (1:1-18) | 166

Het getuigenis van de eerste leerlingen (1:35-51) | 173

Twee beelden van redding: de bruiloft in Kana en het wegsjagen van de handelaars (2) | 177

Het gesprek met Nicodemus (3:1-13) | 183

Jezus' missie (3:14-21) | 186

Het gesprek met de Samaritaanse vrouw (4:1-26) | 191

De genezing van de verlamde (5:1-18) | 196

<i>De broodrede (6:22-59)</i>		200
<i>Conflicten rond Jezus (7:14-52)</i>		206
<i>Jezus en de overspelige vrouw (7:53-8:11)</i>		211
<i>De waarheid maakt vrij (8:30-36)</i>		215
<i>De genezing van een blinde (9:1-12)</i>		218
<i>De goede herder (10:1-18)</i>		221
<i>De opwekking van Lazarus (11:1-44)</i>		227
<i>De zalving in Betanië (12:1-8)</i>		231
<i>De laatste publieke rede van Jezus (12:20-36)</i>		233
<i>De voetwassing (13:1-15)</i>		240
<i>De afscheidswaarden (14:1-14)</i>		245
<i>Troostende waarden voor de leerlingen (14:15-23)</i>		249
<i>De beeldspraak van de wijnstok (15:1-17)</i>		252
<i>Het hogepriesterlijk gebed (17:1-5, 20-26)</i>		256
<i>De lijdensgeschiedenis (18-19)</i>		261
<i>De interpretatie van de verrijzenis (20)</i>		273
<i>De opstandingsbeleving in het gewone doen (21:1-14)</i>		279
<i>Onze reactie op Jezus (21:15-25)</i>		282

Literatuur | 287

Nawoord | 290

Woord vooraf

Als ik een tekst uit een evangelie wil uitleggen en in een preek wil verwerken, pak ik altijd het betreffende bijbelboek erbij. Ik heb mijn ziel en zaligheid in het uitleggen van de vier evangeliën gelegd en talloze bijbelcommentaren gelezen, zodat ik tijdens het schrijven op de hoogte ben van de ontwikkelingen in de actuele bijbelwetenschap. Maar ik wilde ook een taal vinden die de mens van nu verstaat. Ik heb mezelf voortdurend de vraag gesteld: hoe kan ik de Evangelieverhalen en alle inzichten die uit wetenschappelijk onderzoek zijn voortgekomen op zo'n manier beschrijven dat de mensen van nu erdoor geraakt worden en zich aangesproken voelen? Dat was voor mezelf al een spannende aangelegenheid waar ik veel van geleerd heb.

Deze opgave is overigens nog lang niet afgerond. Voor elke preek of persoonlijke bijbelstudie lees ik opnieuw de grondtekst door, en dan ontdek ik altijd weer aspecten die me nog niet eerder waren opgevallen. Elke bijbeluitleg is subjectief. Het is een dialoog tussen de lezer en de auteur van het tekstgedeelte. Ik kan niet volstaan met herhalen wat ik al eerder heb geschreven, maar moet steeds opnieuw dat gesprek aangaan. En dan ontdek ik dat de gedachten die ik in de dialoog met de exegetische commentaren heb uitgewerkt, toch weer veel aanknopingspunten opleveren om de tekst van de Bijbel met een frisse blik te benaderen.

Wat me bij het weergeven van de Evangelie-exegeses voor-

al fascineert, is de ontdekking dat elk van de vier evangelisten dezelfde boodschap van Jezus verkondigt, maar dat ze die allemaal vanuit een verschillend perspectief ontvouwen. Ieder van hen heeft een ander lezerspubliek voor ogen. Ook persoonlijk hebben ze allemaal een eigen positie in het geheel. Iedere evangelist heeft – toen al – niet alleen opgeschreven wat anderen hem overgeleverd hebben, maar heeft zich ook ingespannen om de gebeurtenissen rond Jezus en wat hij heeft gezegd, zo te formuleren dat zijn lezers door deze Jezus werden gegrepen en hem als de weg naar het leven hebben verstaan. Voor mij zijn alle vier de evangeliën even waardevol. Elke evangelist heeft zijn eigen boodschap voor zijn eigen lezers en lezeressen in gedachten gehad.

Matteüs

Matteüs schrijft voor joodse christenen. Hij ziet Jezus als de nieuwe Mozes, die Gods voorschriften op een nieuwe manier uitlegt. Matteüs moet echter niet uitsluitend tegen een joodse achtergrond geïnterpreteerd worden, maar tegen een wereldwijde horizon. Dat blijkt meteen al in het begin van zijn Evangelie, als hij vermeldt dat de wijzen uit het Oosten komen om Jezus te aanbidden. Ze illustreren dat Jezus de wijsheid van Oost en West, Noord en Zuid belichaamt.

Als antwoord op het achtvoudige pad van Boeddha heb ik de acht zaligsprekingen inmiddels uitgelegd als Jezus' achtvoudige weg naar een vervuld leven. Ik heb de wijsheid van deze woorden als nieuw ervaren. Het is wijsheid die ons vandaag concreet laat zien hoe we te midden van de verscheurdheid in deze wereld een vervuld leven kunnen hebben.

Het Matteüsevangelie besluit met de uitzending van de leerlingen. Ze moeten overal op aarde Jezus' boodschap verkondigen en alle mensen tot zijn leerlingen maken. De wereld moet via de christenen vol worden van de geest van Jezus, en daardoor een menselijker en vrediger oord worden.

Marcus

Marcus was de eerste evangelist. Hij heeft de weg van Jezus het eerst beschreven. Hij ziet ons christen-zijn ook als 'op de Weg zijn'. De weg van Jezus begint in Galilea, en met veel succes. Iedereen loopt achter hem aan. Hij geneest zieken en drijft demonen uit. Iedereen luistert gretig naar hem. Dan gaat hij met zijn leerlingen op pad en onderwijst hen. Dit tussengedeelte laat zien dat we Jezus' lessen steeds opnieuw nodig hebben. Want ook wij zijn blind, net als de leerlingen toen. We begrijpen Jezus nog steeds niet. Marcus is een liefhebber van de paradox. De leerlingen zien, maar ook weer niet. Ze horen, maar ook weer niet.

Het laatste gedeelte beschrijft het lijdensverhaal. Jezus gaat heel alleen zijn weg door het lijden, door de duisternis, door het domein van de boze machten, de vijandige sadduceeën en Romeinen, die hem ten slotte op gruwelijke wijze aan een kruis vermoorden. Maar dit ogenschijnlijk hopeloze einde is tevens het startsein voor zijn overwinning. Jezus' kreet aan het kruis is een gloriekreet over de macht van de duisternis. Het licht heeft voorgoed gezegevierd, liefde en vertrouwen hebben haat en angst voorgoed overwonnen.

Het lijdensverhaal vindt een luisterrijk einde in de blinkende engel die de vrouwen bij het graf verkondigt dat de Heer is verrezen. Maar zelfs de engel met zijn glanzende gewaad weet de vrouwen niet volledig te overtuigen. Ze gaan er verschrikt vandoor. Het Evangelie volgens Marcus heeft een open einde. Hij wil voorkomen dat we Jezus' woorden en daden als het ware getroost meenemen naar huis. Ze moeten ons opschudden, zodat we juist op weg gaan en de weg van Jezus steeds als nieuw overdenken. Zo zal onze weg meer en meer de weg van Jezus worden.

Marcus schrijft voor christenen die uit de omgeving van Rome komen en daarom niet zo vertrouwd zijn met de joodse tradities. Hij richt zich met zijn boodschap dus ook tot ons,

die evenmin vertrouwd zijn met de joodse manier van denken.¹

Lucas

Lucas is de evangelist die het beste thuis is in de Griekse filosofie en literatuur. Als Griekse geschiedschrijver wil hij niets liever dan alles wat hij van Jezus heeft gehoord en over hem heeft gelezen, in een systematisch verhaal gieten dat de Grieken kunnen begrijpen. Daarom schetst hij Jezus als de vervulling van het Griekse verlangen naar wijsheid.

Hij typeert Jezus als de ware rechtvaardige, naar wie de grote Griekse filosoof Plato vierhonderd jaar eerder al snakte. Jezus voldoet aan het beeld van de rechtvaardige mens, rechtvaardig en goed in zichzelf, die zich niet door vijanden van zijn rechtvaardigheid laat afbrengen. Bovendien is Jezus de biddende en mediterende mens, die de hunkering van de Griekse mystiek vervult. Lucas poneert hem in de verhalen over zijn kindertijd zelfs al als de tegenhanger van de vredeskeizer Augustus. Zijn uitspraken hebben altijd een politieke lading.

Maar Lucas schrijft zijn Evangelie ook voor de Griekse middenklasse, de grootgrondbezitters, de kooplieden en arbeiders. De houding tegenover de dingen van deze wereld, tegenover geld en rijkdom, tegenover aardse zaken, is voor hem uiterst zwaarwegend. Zorgvuldig met dingen omgaan en rijkdom delen met de armen ziet hij als het ultieme kenmerk van spiritualiteit. Lucas beschrijft Jezus als het *archegos tès zoès*, de gever van het leven en de leraar voor een vervuld leven. Hij stelt Jezus als een voorbeeld, dat we ons steeds dieper moeten inprenten, opdat zijn geest ook ons doen en denken

---

¹ De commentaren op de Evangelies van Matteüs en Marcus zijn te lezen in deel 1 van *Het Evangelie spiritueel gelezen*, dat in het najaar van 2019 verscheen bij Berne Media.

doordrenkt. Dan zullen we net als Petrus en Johannes een verlamde kunnen genezen. We zullen net als Stefanus zelfs onze moordenaars kunnen vergeven, en net als Paulus vol vertrouwen en hoop ons lijden kunnen verdragen; geworteld en gegrond in waarachtige rechtvaardigheid.

Lucas is een meesterlijk verteller. Hij schildert de mooiste verhalen van het Nieuwe Testament, zoals die van de Emmaüsgangers en de gelijkenis van de verloren zoon. Volgens de traditie was hij schilder en arts. Hij weet ons zijn boodschap als het ware in beelden voor ogen te stellen. Bovendien schrijft hij zo dat zijn woorden een genezende uitwerking hebben. Zijn taal komt overeen met de taal van Jezus, over wie de Emmaüsgangers zeggen: 'Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?' (Lucas 24:32) Zo vormen zijn woorden dragers van de liefde die van Jezus uitgaat. Het is zijn diepste verlangen ons in contact te brengen met de bron van liefde die al opwelt op de bodem van ons hart.

Johannes

Het Evangelie volgens Johannes staat van oudsher bekend als het bijzondere, mystieke evangelie. Johannes spreekt een heel andere taal dan de andere evangelisten. Hij bedient zich van de taal van de gnosis. De gnosis was in zijn tijd een breed gedragen stroming binnen en buiten het christendom. De gnosis gaat over het verlangen naar mystieke beleving, het verlangen naar verlichting, over de hunkering dat de mens geheel en al door Gods geest en liefde gevuld en gevormd wordt. Gnostische kernwoorden die hij gebruikt zijn licht en leven, waarheid en weg.

Maar hij levert ook kritiek op de gnosis en wijst op de enige goede manier om haar te leven. Ten eerste draait de gnosis om de liefde, anders is ze leeg. Ten tweede koppelt Johannes de ware verlichting aan Jezus Christus. In hem is het licht der

wereld verschenen. Jezus is de waarheid, de weg en het leven. Hij is de vervulling van alles wat de gnosis verlangt. Maar we moeten Jezus' woorden binnenlaten om de waarheid in hem te ontdekken.

Bij Johannes gaat het vooral om geloof. Geloven staat voor hem gelijk aan zien, aan een mystiek schouwen. We moeten in het vlees het Woord van God zien, het Lam van God beschouwen als zijn liefde die de zonde wegdraagt, en in het kruis Gods heerlijkheid herkennen. Op deze wijze nodigt Johannes ons uit telkens weer Jezus te zien en zijn huis binnen te gaan, net als de leerlingen. Jezus nodigt ook ons uit: 'Kom en zie!' (Johannes 1:39)

Jezus doet zeven wonderen waarin Gods heerlijkheid oplicht, van de bruiloft te Kana via verschillende genezingswonderen tot de opwekking van Lazarus. In deze tekenen zien we wie Jezus is. In Jezus viert God het bruiloftsfeest met ons. Het water dat zijn smaak verloren had, wordt veranderd in liefdeswijn. We worden één met God. Zo krijgt ons leven een andere smaak.

Jezus illustreert deze zeven tekenen met de zeven 'Ik ben'-woorden. De laatste is: 'Ik ben de opstanding en het leven.' Deze 'Ik ben'-woorden laten zien wie Jezus is. Als we ons deze beelden toe-eigenen, komen we in aanraking met het oorspronkelijke beeld dat God zich heeft gemaakt van ieder van ons. We aanschouwen Jezus, maar in dat schouwen zien we ook ons eigen wezen, de waarheid over onszelf.

Johannes heeft lange redevoeringen van Jezus en een-op-een-gesprekken met joden overgeleverd. Het gaat in deze dialogen nooit alleen over de twijfels van de joden, maar ook over de onze. Wie is deze Jezus eigenlijk? Daarom moeten we ook het Johannesevangelie telkens opnieuw lezen en erover mediteren, zodat we het mysterie van Jezus steeds dieper leren kennen.

Net als de andere evangelisten doet ook Johannes verslag

van Jezus' lijden. Hij vertelt drie opstandingsverhalen. Bij Johannes gaat Jezus als de soevereine koning door het lijden heen. Hij staat voor Pilatus, maar het lijkt alsof Pilatus voor hem staat. Pilatus lijkt de zwakkere, de heerser die bang is zijn macht te verliezen, terwijl Jezus verklaart: 'Mijn koningschap hoort niet bij deze wereld' (Johannes 18:36). Omdat het niet van deze wereld is, kan de wereld het hem ook niet betwisten. Jezus gaat de weg naar het kruis als een koning die wordt verhoogd. Het kruis is als het ware een koningstroon. Johannes schildert het kruis paradoxaal als het licht van Gods heerlijkheid. Aan het kruis licht definitief de liefde op, die sterker is dan de dood en sterker dan de haat van de mensen.

Deze overwinning van de liefde benadrukt Johannes ook in de drie opstandingsgeschiedenissen. Maria Magdalena ervaart dat het woord van liefde dat Jezus tot haar spreekt, de dood verslaat. Ze ontmoet de Verrezenen als degene die haar verlangen naar liefde vervult. Op de avond van de dag van de opstanding schenkt Jezus de leerlingen zijn geest van vergevende liefde. Een week later erkent Thomas dat de liefde sterker is dan de dood, als hij met zijn vinger de wonden in Jezus' handen en zijde betast. Johannes besluit het derde opstandingsverhaal met de dialoog tussen Jezus en Petrus. Jezus vraagt deze leerling driemaal of hij hem liefheeft. Als Petrus, tegen de achtergrond van zijn drievoudige verloochening, driemaal zijn liefde betuigt, wordt hij als herder aangesteld.

De leerlingen onderscheiden zich door hun liefde. Wanneer je Jezus onvoorwaardelijk liefhebt, net als Petrus, word je een ware getuige van zijn opstanding.

Nieuwe schatten

Iedereen die de Bijbel leest, zal steeds nieuwe schatten ontdekken. Ik zou niet durven beweren dat mijn gedachten over de teksten van de vier evangeliën met hun verschillende theologische gezichtspunten volledig zijn. Ze zijn bedoeld als im-

pulsen om de wondere evangeliemoorden zelf te lezen, erover te mediteren en Jezus erin te ontmoeten, die de weg naar het leven is. Jezus is de leraar van het heil, de leraar van wijsheid, die ons de weg naar een vervuld leven wijst (Matteüs). Jezus is de weg naar vrijheid. Hij verlost ons van alle vertroebelende geesten die ons denken willen verduisteren (Marcus). Jezus is het beeld van de authentieke en rechtvaardige mens, een beeld dat wij in onszelf steeds verder mogen vormgeven (Lucas). En Jezus is de deur naar het leven. Kijk naar hem en het wordt duidelijk wat leven en wat liefde is (Johannes).

Ik hoop dat mijn gedachten de lezers zullen inspireren om hun eigen denkbeelden te vormen bij het nadenken over bijbelteksten. Mijn interpretaties zijn niet maatgevend. Ze zijn slechts een van vele mogelijke interpretaties. Laat ieder zijn of haar eigen sleutel ontdekken om de woorden van het Evangelie steeds weer als nieuw te verstaan. Je zult ontdekken dat je ze, afhankelijk van de situatie, telkens op nieuwe wijze zult interpreteren. De woorden komen in elke situatie anders binnen.

Zoals Marcus aanbeveelt, moeten we de evangeliën telkens opnieuw oppakken; om ze te lezen, erover te mediteren en Jezus zelf erin te ontmoeten. Hij is de bron van ons heil, de wegwijzer naar een vervuld leven, de deur naar de weg, de waarheid en het leven.

Anselm Grün

Jezus – beeld van de mens
Het Evangelie volgens Lucas